

BORS SZILVIA*

A munkavállaló egészségkárosodása esetén alkalmazott sérelemdíj mértékére ható körülmények a munkajogi bírói joggyakorlatban

Circumstances Affecting the Degree of Restitution in the Jurisprudence of Labour Law

ABSZTRAKT

A tanulmány a munkajogi személyiségi jogi jogsértés esetén alkalmazandó sérelemdíj jogintézményének dogmatikáját, a szankciót meghatározó funkciókat vizsgálja nemzetközi és magyar jogi környezetben. Csoportosítja az államokat a jogintézménnyel kiváltani kívánt hatás és az értékelendő körülmények alapján. Meghatározza a sérelemdíj mértékénél irányadó tényállási elemeket és körülményeket. A jogirodalmi álláspontokat rávetíti a joggyakorlatra. Elemzi és csoportosítja a bagatell ügyeket a bírói esetjog tükrében.

Kulcsszavak: munkajog, sérelemdíj, bagatell ügyek, bírói esetjog

ABSTRACT

The study examines the dogmatics of the legal institution of restitution applicable in the case of infringements of personality rights in labour law, as well as looking at the functions determining the sanctions in the international and domestic legal environment. It classifies states based on the effect wished to be triggered with the legal institution as well as regarding the circumstances to be considered. It determines the governing factual elements and circumstances with regards to the degree of the institution of restitution. It projects the standpoints of special literature to the practice. It analyses and classifies trivial cases in the light of judicial case law.

Keywords: labour law, restitution, trivial cases, judicial case law

A sérelemdíj magyar szabályozásának sajátosságai miatt különösen nagy szerepe van a bírói gyakorlatnak. A peres eljárásokban alkalmazott sérelemdíj-szankció mértékét ugyanis a bíróság szabad mérlegeléssel állapítja meg, a perbeli eset egyedi körülményei és a kialakult bírói gyakorlat figyelembevételével. A jogintézmény összecszerúségére ható tényezőket a jogszabályok nem taxatív módon sorolják

* Dr. Bors Szilvia, PhD-hallgató, Széchenyi István Egyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Győr, e-mail: borssz@birosag.hu. A tanulmány az Igazságügyi Minisztérium által finanszírozott, a „Jogászképzés színvonalának emelését célzó programok” keretében készült.

fel, azok nem alkotnak zárt csoportot, ezért érdemes elemezni és vizsgálni a bírói esetjogban kikristályosodott gyakorlatot, arra is tekintettel, hogy a munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény (a továbbiakban: Mt.) 9. § (1) bekezdése kifejezetten utal a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) 2:42–54. §-ainak alkalmazási kötelezettségére,¹ de kimondja azt is, hogy a Ptk. 2:52. § (2) és (3) bekezdése, valamint 2:53. §-a alkalmazásakor az Mt. kártérítési felelősségre vonatkozó szabályai az irányadók. A munkaügyi bírói gyakorlat tehát a Ptk. 2:52. § (3) bekezdésében írtakat alapul veszi, így a sérelemdíj mértékének meghatározásakor a bíróság a jogsértés súlyát, ismétlődő jellegét, a felróhatóság mértékét, a jogsértésnek a sértettre és környezetére gyakorolt hatását vizsgálja² – azonban a munkajog speciális jellegének függvényében.

A Ptk. 2:52. § (1) bekezdése alapján a sérelemdíj a joggal oltalmazott általános (emberi méltóság) és a nevesített személyiségi jogok megsértésének³ vagyoni elégtétellel járó kompenzációja.⁴ A jogintézmény említett fő funkciója mellett az indoklásban megjelenő magánjogi büntetőszankció is jól megfigyelhető a munkaügyi eljárásokban – az elemezni kívánt – élet, testi épség és egészség személyiségi jog⁵ megsértése esetén is.

A jogintézmény funkcióit szem előtt tartó szankció jogalapja az Mt. 9. § (1) bekezdés és a 166. § rendelkezései alapján a munkavállalónak a munkaviszonyával összefüggésben bekövetkezett⁶ és a munkáltató által ki nem mentett személyiségi jogséreleme. A személyiségi jog sérelme nélküli sérelem tehát nem teremthet jogalapot a sérelemdíjra.

Az Mt. 9. § és a 167. § előírásai értelmében a sérelemdíj mértékét – többek között – a bekövetkezett hátrány, a munkavállaló vétkes magatartása, a kárenyhítési kötelezettségének elmulasztása, a rendkívüli méltánylást érdemlő körülmények, a felek vagyoni helyzete, a jogsértés súlya, a sérelemdíj teljesítésének következménye határozza meg. Ezeknek az adatoknak, tényeknek és körülményeknek a mérlegelése útján állapítható meg a sérelemdíj összege.

Azonban nem minden személyiségi jogsérelem teremt automatikusan sérelemdíj-fizetési kötelezettséget. Amennyiben a nem vagyoni hátrány preventív jellegű kompenzációt, illetve magánjogi büntetést nem igényel, akkor – a jogintézmény funkciójára tekintettel – nem indokolt a sérelemdíjban való marasztalás.

Tanulmányomban a munkajogi és az arra ható polgári jogi bírói esetjog feldolgozásával arra keresem a választ, hogy a gyakorlat figyelembe veszi-e a jogintézmény e funkcióit. Meghatározható-e, hogy az ítélethozatal körében a bíróság mely tényállási elemeket értékeli? A gyakorlat is vizsgálja-e azt, hogy az adott sérelemdíj

¹ Vö.: Kúria Mfv.I.10.743/2016/5.

² Kúria Mfv.X.10.052/2021/5.

³ SZALMA József: A nemvagyoni kártérítés (sérelemdíj) a magyar magánjogban In: Szalma József (szerk.): *A Magyar Tudomány Napja a Délvidéken 2017. Migráció, környezetvédelem – társadalom és természet*. Vajdasági Magyar Tudományos Társaság, Újvidék, 2018, 197.

⁴ БОУТНА György: A személyiségi jogok megsértésének vagyoni szankcionálása. *Polgári Jogi Kodifikáció*, 2003/1, 5.

⁵ Kúria Mfv.I.10.396/2016/4.

⁶ 1/2018. (VI. 25.) KMK vélemény.

(a mértékére tekintettel) kompenzálásra, elégtételadásra és prevencióra, magánjogi büntetésre alkalmas-e?

A kvalitatív szemléletű kutatási módszerek közül a bírói döntések belső elemzése segítségével kívánom meghatározni a sérelemdíj összegszerűségére ható körülményeket. A kvantitatív szemléletű kutatási módszer alapján az elektronikus adatbázis felhasználásával a bírói esetjogot a munkaügyi és polgári peres határozatokra, azon belül pedig a legfelső fórum, valamint a jelentősebb másodfokú bíróság által hozott, és kifejezetten az élet, testi épség, egészség, személyiségi jog sérelmével kapcsolatos döntésekre szűkítem, azaz a rétegzett mintavétel útján kiválasztott döntések összegyűjtése, elemzése, majd a tényezők vonatkozásában azok általános meghatározása a célom.

1. A sérelemdíj funkciói

A jogintézmény célját, funkcióját vizsgálva lehet azt eldönteni, hogy az adott személyiségi jog megsértése esetén mekkora összegű marasztalás szükséges. A személyiségi jog az ember értékminőségének kifejeződése.⁷ A személyiségi jog megsértése a személyiség értékminőségének a csökkenését eredményezi. A kárban megvalósuló veszteség az elveszett életöröm, a „kellemességérzet elvesztése”, az életminőség romlása.⁸

A sérelemdíj kompenzáció, elégtételadás, magánjogi büntetés a prevenciók mellett. A kompenzáció az elszenvedett sérelem kiegyensúlyozását tűzi ki célul. Az elégtételadás a társadalmi elítélést és a sérelemkompenzálást jelenti, a sérelem miatt megváltozott testi és lelki egyensúly helyreállítására figyelemmel. A magánjogi pönális hatás a jogsértő jogellenes magatartására reagál a jogsértés súlyának és a jogsértő szubjektumának értékelésével.⁹ Mind a generális, mind a speciális prevenció kiegészítő jelleggel szerepel, célja a további személyiségi jogsértésektől való visszatartó hatás ösztönzése. Ebben a körben értékelendő a jogsértő vétkessége, amely magasabb összegű sérelemdíjat eredményezhet.

A magánjogi és a büntetőjogi szankció együttes alkalmazása a két jogág eltérő felelősségi rendszere miatt nem ütközik a *ne bis in idem* tilalmába. Egyetértek *Fézer Tamással*,¹⁰ aki szerint az ütközés azért nem áll fenn, mert a büntetőjog és a polgári jog más-más célból írja elő a jogkövetkezmény alkalmazását. A büntetőjog represszív és preventív, a polgári jog pedig kompenzációs hatást kíván elérni.

A sérelemdíj alkalmazása során a kompenzáció és az elégtételadás funkcióinak együttesen kell megjelennie, a magánjogi büntetési céltól e két funkciónak el kell

⁷ Legfelsőbb Bíróság Pfv.III.20.391/2010., Pfv.III.20.436/2010., Pfv.21.936/1997.

⁸ Szegedi Ítéletábrla Pf.III.20.459/2008/1.

⁹ VÍZKELETI Edít: A sérelemdíj elméleti és gyakorlati kérdései. In: Görög Márta–Menyhárd Attila–Koltay András (szerk.): *A személyiség és védelme Az Alaptörvény VI. cikkelyének érvényesülése a magyar jogrendszeren belül*. ELTE, Budapest, 2017, 344.

¹⁰ FÉZER Tamás: Megőrizve megszüntetni!: A sérelemdíj bevezetésének korai tapasztalatai. In: Gárdos-Orosz Fruzsina–Menyhárd Attila (szerk.): *Az új Polgári Törvénykönyv első öt éve*. Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézet, Budapest, 2019, 125–131.

különlünie. A kompenzáció és ezzel együtt az elégtételadás esetén a sérelmet szenvedett személy van a középpontban, a magánjogi büntetés esetén viszont a jogsértő.¹¹

A sérelemdíj elsődleges funkciója tehát a kompenzáció és az elégtételadás a megváltozott viszonyok helyreállítása, kiegyensúlyozása végett, míg csupán másodlagos funkciója a retorzió és a prevenció a figyelmeztetés és a megrovás céljával.¹²

2. A sérelemdíj munkajogi funkciói

A személyiségi jogsértés egyik szankciójaként meghatározott sérelemdíj nem kártérítés,¹³ azonban a jogintézmény jogalapi és összegszerűségi vizsgálatakor a kártérítési felelősség szabályai alkalmazandók. A kártérítés fővonala szerint két jogpolitikai elvre épül: a károsult helyzetének reparálására, illetve a károkozó kárt okozó tevékenységének visszaszorítására, a represszióra, prevencióra.¹⁴ A két funkció egymás mellett, egymást erősítve létezik. Egyes álláspontok szerint a polgári jogban a hangsúly napjainkban a reparációs elvről a prevenció elvre helyeződik,¹⁵ azonban – az alább kifejtettek alapján – a legtöbb jogrendszer a reparáció elvét részesíti előnyben.

A munkaügyi perekben a munkáltató objektív felelőssége alapján a kártérítés rendeltetése a munkavállaló munkaviszonnyal összefüggésben elszenvedett károsodásának reparációja.¹⁶ Figyelemmel arra, hogy a munkáltató jogalapot meghatározó objektív felelőssége mellett a szankció mértékét befolyásoló vétkessége is megjelenik, álláspontom szerint a munkaügyi perekben is érvényesülnie kell a prevenció hatásnak, ami a munkáltatót a károk bekövetkezésének legszélesebb körű megelőzésére sarkallja.¹⁷ Berke Gyula és Kiss György is kifejtették, hogy a sérelemdíj funkciója az, hogy minél szélesebb körű védelmet nyújtson, ezért van az, hogy a bekövetkezett hátrányt nem is kell bizonyítani.¹⁸

A sérelemdíj funkciója a Ptk. indokolásában deklaráltak szerint a reparáció lehetlensége miatt a vagyoni elégtétellel való kompenzálás és a magánjogi büntetés, így tölti be a szankció a reparáló és a preventív szerepet. Álláspontom szerint a kettő viszonyában a kompenzáló hatás a kiemelt, ám azzal, hogy a preventív funkció sem nélkülözhető. Ezt tanúsítják azok az esetek, amelyekben a fizetési kötelezettséget

¹¹ A fővárosi Ítéltőábra Polgári Kollégiuma 1/2013. (VI. 17.) számú határozatával elfogadott kollégiumi vélemény.

¹² Vö. VÉKÁS Lajos: *Az új Ptk. a hibái ellenére is sikertörténet* c. tanulmánya: <http://jogaszvilag.hu/rovatok/szakma/vekas-lajosaz-uj-ptk-hibai-ellenere-is-sikertortenet> (2021. 05. 04.).

¹³ Kiss Tibor: *Szankciórendszer a magyar szerzői jogban*. PhD-értekezés, Miskolc, 2009, 317.

¹⁴ SÍPOS Péter: *A nem vagyoni kártérítés jogalapja az alkotmánybíróági határozatok és az ítélkezési gyakorlat tükrében*. <https://edit.elte.hu/xmlui/bitstream/handle/10831/34664/SiposPeter-arterites.pdf?sequence=3&jsAllowed=y> (2021. 05. 08.), 16.

¹⁵ SZALAI Ákos: *Prevenció és reparáció a kártérítési jogban*. *MTA Law Working Papers*, 2014/26, 22.

¹⁶ BH2004. 523.

¹⁷ PAPP-NAGY Zsolt: *Munkától károsult egészség – A munkáltató egészségkárosodásért fennálló kártérítési felelőssége*. *Jogi Fórum*, <https://www.jogiforum.hu/hirek/41472> (2021. 05. 04.).

¹⁸ BANKÓ Zoltán–BERKE Gyula–KISS György: *Kommentár a munka törvénykönyvéhez*. Wolters Kluwer, Budapest, 2014, 524.

szereződéses viszony alapján más jogalany veszi át (például kizárólag a biztosító teljesít a munkáltató helyett). Ebben az esetben a preventív hatás nem jelentkezik, ami a jogsértőt nem ösztönzi a további személyiségi jogi megsértés megelőzésére.¹⁹

A jogintézmény két, nem azonos hangsúlyú funkciójához igazodik az összegszerűség meghatározásának szempontrendszere is. A kompenzáció a jogsértéssel okozott nem vagyoni hátrány másnemű előnnyel történő kiegyenlítése, az elvesztett életörömök pótlása.²⁰ A prevenció célja a visszatartó hatás mind a munkáltató (speciális prevenció), mind a társadalom (generális prevenció) szintjén.²¹

3. Az összegszerűségre ható tényezők más államokban

A common law esetjogában a sérelemdíj célja a kompenzáció. A fájdalom, az elmaradt életöröm, a várható élettartam megrövidülése²² és a jövőbeni károk (anyagi veszteségek, keresetvesztések, várható gyógyítási költségek)²³ tényállási elemek értékelése jelenik meg a sérelemdíj összegszerűségének meghatározásakor. Kiemelt fontosságot tulajdonít a bíróság a fentiek mellett a sértett nemének, életkorának, személyes tulajdonságainak, lelkiállapotának, valamint az elszenvedett sérülések jellegének és fokának.

A dán jogban a fájdalomdíj kompenzációt jelent a károsult részére. Mértéke megítélésében két tényező játszik szerepet: egyrészt a fájdalom, szenvedés ténye, tartóssága, másrészt a sérülés miatt fennálló keresőképtelenség miatti károk ténye. A bíró nem mérlegel, hanem egy tabelláris rendszer alkalmazásával a rögzített napi díj, számítási mód és a képlet alapján határozza meg a marasztalási összeget.²⁴ A fájdalomdíj mértékét nem befolyásolja az elszenvedett sérülés fajtája, a fájdalom intenzitása, a sérült személy neme és életkora.²⁵

Hollandiában a személyiségi jog megsértése esetén érvényesíthető nem vagyoni kártérítés alapvető célja a reparáció, az életminőség megváltozása, csökkenése miatt. Értékelendő a jogellenes magatartás jellege, valamint a jogsértés következményei, az egyedi körülmények alapján pedig a jogsértés súlya. A bíróság a nem vagyoni kár mértékét szubjektív mérlegeléssel az arányosság, az ésszerűség és tisztesség elvének figyelembevételével határozza meg. Alkalmazza a „komoly jogsértés” klauzuláját is, amely alkalmas a bagatell igények kiszűrésére.

¹⁹ TREBILCOCK, Michael J.: Incentive Issues in the Design of “No-fault” Compensation Systems. *University of Toronto Law Journal*, 1989, 39.

²⁰ FÉZER Tamás: *A nem vagyoni (erkölcsi) sérelmek megítélése a polgári jogban*. HVG-ORAC, Budapest, 2011, 79.

²¹ FUGLINSZKY Ádám: *Kártérítési jog*. HVG-ORAC, Budapest, 2015, 833–834.

²² LÁBADY Tamás: *A nem vagyoni kártérítés újabb bírói gyakorlata*. ELTE Jogi Továbbképző Intézet, Budapest, 1992, 81.

²³ VÍZKELETI Edit: A sérelemdíj összegszerűségét befolyásoló tényezők. In: Görög Márta–Hegedűs Andrea (szerk.): *Lege duce, comite familia: ünnepi tanulmányok Tóthné Fábián Eszter tiszteletére, jogász pályafutásának 60. évfordulójára*. Iurisperitus, Szeged, 2017, 529.

²⁴ FÉZER Tamás: Az erkölcsi károk megtérítése de lege lata és de lege ferenda. PhD-értekezés, Miskolc, 2008, 202–244.

²⁵ GÖRÖG Márta: A fájdalomdíj mértékét befolyásoló körülmények összehasonlító elemzése a német joggyakorlat előtérbe helyezésével. *Jogelméleti Szemle*, 2001/4. <http://jesz.ajk.elte.hu/gorog8.html> (2021. május 4.).

Ez a klauzula kétlépcsős vizsgálatot feltételez. Első lépésben a sérelmet okozó magatartásnak kell valóban elég komolynak lennie arra nézve, hogy alkalmas legyen a személyiségi jog megsértésére (objektív mérce). Második lépésben, amennyiben az objektív kritériumnak nem felel meg a magatartás, azt kell vizsgálni, hogy a cselekmény okozott-e olyan következményeket a személy pszichéjében, amelyek miatt szükségszerű lehet a fájdalomdíj megítélése (szubjektív mérce).

A francia jogban a személyiségi jogsérelem orvoslása kompenzációs karakterű. A bíróság értékeli a fájdalmat, az egészségkárosodást, elmaradt életörömeiket és keresőképtelenséget. A mérték meghatározását egy orvosi klasszifikáció segíti. A bíróság azonban nem ítél meg kárpótlást, amennyiben az egyáltalában nem képes a kárt reparálni.²⁶

Görögországban a károsult egy méltányos összegű kártalanításra tarthat igényt.²⁷ A fájdalomdíj e szabályozás alapján alapvetően kompenzációs hatást kíván elérni. A mértékére ható elemek: a sérelem terjedelme, fajtája, a gyógykezelés időtartama, a keresőképtelenség időtartama, a sérelmet okozó magatartás súlya, a felek gazdasági viszonya.

A német jogban a fájdalomdíj célja az életörömeik kiegyenlítése és a „bosszúérzet” lecsökkentése.²⁸ A fájdalomdíj összegszerűségének kritériumai a kompenzáló hatás vonatkozásában a sérülés, fájdalom mértéke, erőssége és időtartama.²⁹ Ezen belül értékeli a bíróság konkrétan a sérülés fajtáját, a műtétek számát, a kezelések időtartamát, a keresőképtelenséget és annak időtartamát (objektív körülmények). A bíróság a károsult életkorának, családi állapotának, szabadidős tevékenysége korlátozottságának, a szakmai nehézségeknek (zongorista ujjvesztése), a korábbi sérelmeknek (korlátozott látóképességgel bíró személynek a jogsérelem folytán egy szeme elvesztésével járó személyiségi jogséreleme) az eset egyedi jellege alapján jelentőséget tulajdonít (szubjektív körülmények). A prevenció hatás körében értékeli a bíróság – többek között – a károkozó felróható magatartását, a károsult közrehatását, a károkozó és a károsult közötti kapcsolatot, valamint a felek gazdasági és szociális helyzetét.³⁰

Norvégiában a fájdalomdíj iránti igény egyértelműen a kompenzációt szolgálja. Akkor kerülhet megállapításra, ha a sértett orvosilag igazolt, hosszan elhúzódó és jelentős egészségkárosodást szenvedett.

Az olasz jogban a reparáció elvét követi a személyiségi jogsértésből eredő hátrány megtérítése az olasz alkotmánybíróság és semmítőszék határozatai alapján. A bíróság a jogintézmény alkalmazásakor figyelembe vesz minden olyan kárt, amely a személyiség belső részét képező aspektusok károsodásának eredményeként merül fel. A károsult oldaláról közelít elsősorban, kompenzálja a társadalmi életben való részvétel veszteségeit és a testi sérülések következményeit az elvi átlagjövedelem

²⁶ Tóth Zsuzsanna A sérelemdíj funkciói című tanulmányában részletesen kifejti a külföldi gyakorlatot. <https://www.mabie.hu/attachments/article/125/A%20s%C3%A9relemd%C3%ADj%20funkci%C3%B3i%20.pdf> (2021. 05. 08.).

²⁷ GÖRÖG (2001): i. m.

²⁸ FÉZER (2008): i. m., 79.

²⁹ GÖRÖG (2001): i. m.

³⁰ GÖRÖG (2001): i. m.

meghatározott százalékaival kiszámítva, azonban az elégtételadás funkciója alapján a bíró a károkozó vétkességét is értékeli.³¹

Az osztrák jogban a sérelemdíj nem magánjogi büntetés, a kompenzáló funkción van a hangsúly. Nem befolyásolja annak összegét a sértett neme, életkora, családi állapota, a felek közötti kapcsolat, anyagi helyzet és a károkozó vétkességének foka. A megítélhető fájdalomdíj mértékét a bíróság objektív körülmények számbavételével határozza meg, így a fájdalom erőssége, időtartama (fájdalomérzet nélkül nincs sérelemdíj) és a sérülés súlya alapján. A bíróság figyelembe veszi a fájdalom fajtáját, intenzitását és időtartamát, a sértett egészségi állapotának változását, kedvetlenségi érzetét,³² a károsult közrehatását.³³

A román jogszabályok értelmében a személyiségi jogsérelem esetén is az anyagi kár szabályait kell alkalmazni. A jogintézmény a reparáció elvén alapul.

A szlovák személyiségvédelemben elsődlegesen a kompenzáló hatás érvényesül. A nem vagyoni kár pénzbeli mértékét a bíróság mérlegeléssel határozza meg például az életben és egészségben okozott hátrányok figyelembevételével.

Szlovéniában a sértett fájdalma és szenvedése miatti (életminőség-romlás, maradandó fogyatékoság, korlátozott mozgásszabadság) kompenzáció az elsődleges cél. Az összeg megállapítása során figyelemmel van a bíróság a sérülés súlyosságára és az elszenvedett kár típusára vagy a sértett közrehatására, míg a mértéket nem befolyásolják sem a személyiségi jogot megsértő, sem a sértett anyagi körülményei.

A svájci jog a pönális funkciót hangsúlyozza, a sérelemdíj mértékét a károkozó vétkességéhez igazítva.³⁴ Az egyedi, és a felek szubjektív körülményeit egyaránt figyelembe veszi a bíróság az esetjogban kidolgozott irányelvek mentén. A kártalanítás mértékét a kárt okozó körülményei (felróható magatartása) határozzák meg. Nem kerül értékelésre azonban a károsult közrehatása.³⁵

Mindezekből azt a következtetést vonhatjuk le, hogy akár kontinentális, akár common law jogrendszerű állam bíróságainak esetjogát vizsgáljuk is, a sérelemdíj alkalmazásának elsődleges funkciója a kompenzáció, s csupán másodlagos szerepet kap a prevenció. A funkciók mentén a nem vagyoni hátrány eszmei értékének meghatározása azonban különböző módszerek felhasználásával, tabelláris rendszer vagy bírói mérlegelés alapján történik. Mindegyik rendszerben szerepet kapnak azonban azok a tényezők, amelyek a személyiségi jogsérelem folytán jelentek meg. E tényezőket álláspontom szerint a kompenzációs funkció vizsgálatakor négy csoportba lehet sorolni, így az objektív pozitív és negatív, szubjektív pozitív és negatív csoportokba, azzal, hogy nem minden esetben található meg mind a négy csoportelem. Objektív pozitív csoportba tartozik például a testi sérüléssel, egészség-sérelemmel együtt járó fájdalom ténye, fajtája, a testi elváltozás, egészségkárosodás mértéke, az elszenvedett sérülés jellege, foka, azaz az olyan elemek, amelyek a sérülés következményeként minden személynél megjelennek. Objektív negatív csoportba a várható élettartam megrövidülése és a mozgáskorlátozottság sorolható, az

³¹ LÁBADY (1992): i. m., 16–21.

³² GÖRÖG (2001): i. m.

³³ Görög Márta: Az osztrák nem vagyoni kártérítés alapjai Acta Jur. et Pol. Szeged, Tomus 67. Fasc. 8., 2005, 14–18.

³⁴ TÓTH: i. m., 10.

³⁵ GÖRÖG (2001): i. m.

olyan elemek mellett, amelyek általánosságban hiányként érzékelhetők. A szubjektív pozitív csoportba tartozik a sértett neme, életkora, családi és lelki állapota, a fájdalom intenzitása, tartóssága, a gyógykezelés általánostól (köztudomásútól) eltérő tartama, míg a szubjektív negatív csoportba az elmaradt életöröm, a szabadidős tevékenységek korlátozottsága vagy a szakmai nehézségek, amelyek a szubjektum korábbi körülményeihez képest jelennek meg. A prevenció funkció szem előtt tartásával további körülmények értékelése is lehetséges, így a nem vagyoni hátrányt okozó magatartás jellege és vétkessége, a felek közötti kapcsolat, a gazdasági viszony és a szociális helyzet.

4. Az összecszerűsége ható tényezők a magyar jogirodalomban

A mértékadó magyar szerzők közül sokan foglalkoztak az összecszerűség kérdésével. A szerzők többsége a sérelemdíj jogintézményét annak funkcióiból kiindulva határolta el a kártérítéstől, amivel én is egyetértek. A kártérítés vagyoni elégtételadás, amelynek mértéke konkrétan meghatározható, míg a sérelemdíj elsődlegesen kompenzáció, amelynek mértékét a személyiségi jogsértés miatti nem vagyoni hátrány jelöli ki. Egy jogintézmény funkcióját azért szükséges vizsgálni, mert a szankció mértéke, összege és az ezek alapjául szolgáló, erre ható tényezők a funkcióhoz igazodva kerülnek meghatározásra. Barzó Tímea ezzel kapcsolatban kiemelte, hogy a sérelemdíj jogintézményénél a kompenzációs funkció került előtérbe. A szankció a személyiségi jog megsértésének jogkövetkezménye. Dogmatikai meghatározását az adja, hogy a személyiség bármely dimenziójának megsértésével okozott következmények pénzbeli ellensúlyozása már nem lehet kártérítés.³⁶ Boytha György álláspontja szerint a személyiségi jogok megsértésének vagyoni szankcionálása fogalmilag sem épülhet a kártérítés alapeszméjére.³⁷ Sipka Péter, munkajogi szempontból vizsgálva a kérdést, szintén azt fejtette ki, hogy a sérelemdíj a sértett személyes érdekeiben beálló hátrányos változásnak a pénzbeli kompenzálására szolgál.³⁸ Trenyisán Máté osztja azt az álláspontot, amely szerint a személyiségi értékek megvalósulásának, érvényesítésének közvetlen vagy közvetett akadályoztatásából származik a sérelemdíjra való jogosultság,³⁹ amelyhez a kár pontos mértékét nem szükséges bizonyítani.⁴⁰ Pribula László szerint a sérelemdíj célja a sérelmes helyzet megszüntetése, a jóvátétel, a megtorlás vagy másoknak a hasonló jogsértéstől való visszatartása.⁴¹

³⁶ BARZÓ TÍMEA: Az egészségügyben érvényesülő szerződéses viszonyok és felelősségi kérdések sokszínűsége. *Miskolci Jogi Szemle*, 2020/3. különszám, 31.

³⁷ BOYTHA: i. m., 5.

³⁸ SÍPKA PÉTER: *A munkáltatói kárfelelősség alakulása a bírói gyakorlat tükrében*. HVG-ORAC, Budapest, 2015, 108.

³⁹ FERENCZ JÁCINT: Kár érte? – A munkáltatói kárfelelősség változása. In: Verebélyi Imre (szerk.): *Az állam és jog alapvető értékei a változó világban*. Széchenyi István Egyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskolája, Győr, 2012, 227.

⁴⁰ TRENYSÁN MÁTÉ: A kártérítés elemei a munkáltatói kárfelelősség körében. *Diskurzus*, 2015/1., 72.

⁴¹ PRIBULA LÁSZLÓ: A sérelemdíj és a nem vagyoni hátrány kapcsolata az új Polgári Törvénykönyvben – átalakuló bírói gyakorlat?. In: Barzó Tímea–Juhász Ágnes–Leszkoven László–Pusztahelyi Réka (szerk.): *Ünnepi tanulmányok Bíró György professzor 60. születésnapjára*. Novotni Alapítvány és LÍCIUM-Art, Miskolc, 2015, 433.

A magam részéről egyetértek azzal az állásponttal, hogy a munkajogi sérelemdíj elsődleges és hangsúlyos funkciója a kompenzáció, azaz a sértett oldaláról vizsgálandó elsődlegesen a sérelemdíj mértéke. Sipka Péter és Zaccaria Márton Leó álláspontját osztom, így azt, hogy az alapelvi szinten megjelenő⁴² személyiségi jogvédelem akkor lesz hatékony, ha a sérelemdíj alkalmazását nem csupán a jogi szabályozás tükrében, hanem a bírói gyakorlattal együtt vizsgáljuk, és így teszünk megállapításokat. A sérelemdíj funkciói közül a munkajogban elsődleges a hatékony jogvédelem, amelynek magyarázata a munkajogot jellemző, a polgári jogtól eltérő, alapvető differenciáló specifikumokban,⁴³ így a szociális funkcióban és a markáns dogmatikai különbségekben rejlik.⁴⁴

Nádas György arra hívta fel a figyelmet, hogy a sérelemdíj alapvető funkcióját veszélyeztetheti az utaló szabály miatt alkalmazható, az Mt. 167. § (3) bekezdésében megfogalmazott bírósági részbeni mentesítés.⁴⁵ Az Mt. valóban lehetőséget ad a sérelemdíj mértékének mérséklésére a munkáltató egyedi körülményei folytán, ami álláspontom szerint azonban nem jelenthet olyan szintű mérséklést, amely a kompenzációs funkciót veszélyeztetné vagy sértené.

Az Mt. és a Ptk. a sérelemdíj összegszerűségére ható tényezőknél nem a taxatív felsorolását adja. Az ítélkezési gyakorlat alakítja, formálja azt, hogy mely tényezőket és milyen súllyal indokolt figyelembe venni a mérték meghatározásakor. A szerzők mindegyike kiemeli, hogy az összegszerűség megállapítása során a bíróság mérlegelési gyakorlatának jelentős szerepe van. Boytha György arra hívta fel a figyelmet, hogy a méltányosság jegyében szerepet kell kapnia a mérték megállapítása körében a sérelem súlyának, a jogsértő és a sértett személyi, gazdasági és társadalmi körülményeinek, köz- és magánéleti helyzetének és a sértett foglalkozásának is.⁴⁶ Miközben a 20. század elején működött magánjogász, Dezső Gyula egy munkájában azt fejtegette, hogy az erkölcsi károk mértékének értékelése körében a bíróságoknak „ridegen és irgalmatlanul”⁴⁷ kell mérlegelniük, egy modern szerző, Molnár Ambrus éppen a kellő mértéktartásra hívja fel a figyelmet.⁴⁸ Lőrincz György pedig amellet érvel, hogy a jogsértés súlyossága és tényleges hatása annak mértéke megállapítása során kerül értékelésre, mert a sérelemdíjra kötelezéshez elegendő a jogsértés megállapítása. Petrik Ferenc egy szempontrendszerrel határozott meg a személyiséget ért nem vagyoni sérelem mértékére ható tényezők körében. Álláspontja szerint figyelemmel kell lenni a testi változásokra (például a mozgáskorlátozottságra, csonkoltságra, torzulásra, egészségromlásra, a test szerveinek működési zavaraira, bénulásra, a nemzőképesség csökkenésére), a lelki változásokra

⁴² Gyulavári Tamás (szerk.): *Munkajog*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2012, 85–88.

⁴³ JAKAB Nóra–PRUGBERGER Tamás: Ellentétek és kapcsolatok a magyar munkajogi és polgári jogi szabályozás között. *Jogtudományi Közöny*, 2014/10, 485.

⁴⁴ SIPKA Péter–ZACCARIA Márton Leó: A sérelemdíj megjelenésének lehetséges hatásai a munkaügyi ítélkezésre. In: Szalma József (szerk.): *A Magyar Tudomány Napja a Délvidéken, 2013: Polgári törvényhozás és társadalom*. Vajdasági Magyar Tudományos Társaság, Újvidék, 2014, 337–339.

⁴⁵ NÁDAS György: Személyiségi jogok sérelme, sérelemdíj a munkaviszonyban. *HR & Munkajog*, 2014/10, 12.

⁴⁶ BOYTHA: i. m., 5.

⁴⁷ DEZSŐ Gyula: *Az objectiv kártértés tana. Függelék: Az erkölcsi kár*. Grill, Budapest, 1917, 336.

⁴⁸ MOLNÁR Ambrus: A sérelemdíj elméleti és gyakorlati kérdései. *Kúriai Döntések*, 2013/7, 747.

(személyiségzavarra, pszichikai fájdalomra, kisebbségi vagy megalázottsági érzés kialakulására, lelki válságra is), valamint a környezeti hatásokra (a személyiséget körülvevő társadalmi-természeti környezetnek a személyiségre hátrányos megváltozására).⁴⁹

Mindemellett nem hagyható figyelmen kívül, hogy a személyiségi jogsértés nem automatikusan eredményez sérelemdíjat. *Fézer Tamás* a bagatell igények megállapításához a holland komoly jogsértés klauzulájához hasonló kétlépcsős megoldást javasol, amelyben első lépcsőként a bírónak a jogsértő magatartást általánosságban kell vizsgálnia, azaz azt kell megállapítania, hogy az az általános tapasztalat alapján alkalmas-e arra, hogy a személyiségben valamilyen hátrányt okozzon (objektív szűrő). Ennek hiányában a második lépcsőben azt kellene vizsgálni, hogy az adott sértő megnyilvánulásnak a konkrét, jogaiban sértett személy személyiségére, azaz annak érzékenységére, körülményeire tekintettel lehetett-e káros hatása (szubjektív szűrő).⁵⁰ *Osztom Frézer Tamás* fenti, valamint *Fuglinszky Ádám* és *Lábady Tamás* azon álláspontját, amely szerint a személyiséget ért beavatkozás, sértés az élet általános velejárója, kockázata, kellemetlenség, a hétköznapiak, az emberi együttélés mindennapos velejárója. Ezek nem teremtenek alapot sérelemdíjra.⁵¹ Így a jogalap fennállása esetén is elutasítható a sérelemdíj iránti kereset, amennyiben a sérelmet szenvedett felet nem érte olyan immateriális hátrány, amely sérelemdíj megítélésére adhatna alapot. Ennek oka, hogy ebben az esetben a sérelemdíj nem képes kompenzálni, illetve magánjogi büntető (preventív) hatást kifejteni. Ezt erősíti az Alaptörvényben rögzített azon előírás, amely szerint a jogszabályok szövegét azok céljával összhangban kell értelmezni.⁵² *Pribula László* kifejtette, hogy a bagatell sérelmek azért nem eredményezhetnek sérelemdíjban történő marasztalást, mert a sérelemdíj prevenció hatása, a kompenzációs funkció, illetve a társadalmi rosszallás sem kerül kifejezésre, azaz nincs helyreállítandó helyzet. Az élettel együtt járó sérelmek, illetve a bagatell igények tehát sérelemdíjat nem alapoznak meg.

A régi szerző, *Dezső Gyula* szerint a kereset akkor is elutasítható, ha az abban megjelölt összeg irreális, a jó erkölcsbe ütközik.⁵³ Álláspontom szerint a keresetben megjelölt követelés irreális mértéke nem a kereset elutasítását, hanem a sérelemdíj mértékének mérlegeléssel, alacsonyabb mértékben történő meghatározását vonhatja maga után. A személyiségi jogsértés miatti kereset benyújtása ugyanis nem szankcionálható akként, hogy annak magas összege a kereset elutasítását, azaz a jogsérelmet szenvedő személy igényének csorbítását eredményezze.

A szankció összecsúszása vonatkozásában egységes a jogirodalmi álláspont abban, hogy létezik bagatell igény, amelyet a jogintézmény érvényesülése, a hatékony jogvédelem érdekében ki kell szűrni. Ez alapján nem eredményez sérelemdíjat

⁴⁹ PETRIK Ferenc: A nem vagyoni kár megtérítése védelmében. *Polgári Jogi Kodifikáció*, 2003/1, 8.

⁵⁰ FÉZER Tamás: *A bagatell igények kiszűrése a személyiségi jogi perekben*. <http://jogaszvilag.hu/rovatok/szakma/a-bagatell-igenyek-kiszurese-a-szemelyisegi-jogi-perekben> (2021. 05. 04.).

⁵¹ FUGLINSZKY: i. m., 839–840.

⁵² LÁBADY Tamás: A nem vagyoni kártérítés metamorfózisa sérelemdíjja. A bírói gyakorlat kezdeti dilemmái. *Polgári Jog (online folyóirat)*, 2016/2. <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/193/id/A1600207.POJ/ts/10000101/> (2021. 05. 08.).

⁵³ DEZSŐ: i. m., 336.

az olyan jogsértés, amely az élet általános velejárója, és emellett nem állapítható meg sérelemdíj akkor sem, ha az olyan alacsony mértékben lehetne meghatározható, hogy a jogintézmény a funkcióját nem tudná betölteni. A mérlegeléssel meghatározandó mérték körében – a munkajog speciális jellemzőire tekintettel – elsősorban a sérelem súlyára és tényleges hatására kell helyezni a hangsúlyt. A munkáltató objektív felelősségére tekintettel az alanyi oldalon megjelenő vétkességi elem⁵⁴ (akár tevőlegesen, akár mulasztáson alapuló) szintén értékelendő a mérték meghatározása során az Mt. szabályai értelmében, a munkáltató és a munkavállaló személyi, gazdasági és társadalmi körülményeinek vizsgálata mellett.

5. A sérelemdíj összegszerűségének bizonyítása

A Ptk. 2:52. § (2) bekezdése alapján a sérelemdíj alkalmazásának feltételeire az Mt. kártérítési felelősségi szabályait kell alkalmazni. A sérelemdíj iránti igény megalapozottságához szükséges a személyiségi jogsértés mellett a sérelmet szenvedett részéről a saját személyére vonatkozó, nem vagyoni sérelmet megalapozó tényállítást is.⁵⁵ A munkavállaló élethez, testi épséghez, egészséghez való személyiségi jogának sérülése önmagában megalapozza a sérelemdíjra való jogosultságot,⁵⁶ azaz, hogy az Mt. 167. § (1) bekezdése kimentési lehetőséget ad, amely a munkáltató oldalán könnyít a sérelemdíj szigorú rendszerén.⁵⁷ A jogalap fennállása esetén a sérelemdíj összegszerűségének vizsgálatára kerül sor. Ennek keretében a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (a továbbiakban: Pp.) 170. §-a megköveteli, hogy a keresetlevélben az érvényesíteni kívánt jogot és a kereseti kérelmet megalapozó tényeket, valamint az érvényesíteni kívánt jog, a tényállítást és a kereseti kérelem közötti összefüggés levezetésére vonatkozó jogi érvelést a felperes megjelölje. A Pécsi Ítéletábrá BDT2019. 4068. számú eseti döntésének II. pontjában kifejtette, hogy a keresetlevélben a felperessel szemben nem támasztható olyan elvárás, hogy a sérelemdíj iránti követelése összegszerűsítését a jogi érvelés körében részletesen indokolja. Az eseti döntés alapján az összegszerűség körében elégséges a jogsértésre és a hátrányokra utalás, valamint a vonatkozó jogszabályhelyek felhívása. A Pp. előírásainak az a keresetlevélbeli hivatkozás felel meg, amelyből megállapítható, hogy mely ténybeli és jogi alapon, milyen igénnyel lép fel a felperes.

A jogvita eldöntéséhez fűződő érdek, azaz a bizonyítási érdek megköveteli, hogy a Pp. 265. §-a és az 522. §-a alapján a sérelemdíj összegszerűsége vonatkozásban a nem vagyoni hátrányt szenvedő fél bizonyítson. A sérelemdíj mértéke vonatkozásában az Mt. 9. § és a 167. § rendelkezései határozzák meg, hogy mely tényeket

⁵⁴ KUN Attila: A munkahelyi egészségkárosodások megtérítése a magyar munkajogban – felelősségi szabályok és kompenzáció. *Magyar Munkajog*, 2014/1, 115.

⁵⁵ Kúria Mfv. X. 10.281/2019/4.

⁵⁶ Kúria Mfv. X. 10.153/2020/4.

⁵⁷ RÁCZ Orsolya–RÁCZ Zoltán: A nem vagyoni kártérítés és sérelemdíj. *Miskolci Jogi Szemle*, 2017/2. különszám, 459.

szükséges a bizonyítási érdekek körében a sérelmet szenvedőnek bizonyítani, az Mt. 177. §-ában adott, a Ptk. 6:518–534. §-aira való utalással.⁵⁸

A Pp. 266. §-a lehetőséget biztosít bizonyítás nélkül tények megállapítására. Ebbe a körbe tartoznak például a bírói felhívás ellenére nem vitatott tények, a köztudomású és a hivatalos tudomású tények.

Mindezek alapján a sérelmet szenvedett félnek kell bizonyítania a sérelem előtti személyi körülményeit és azok jogsérelem miatti megváltozását, így a testi-lelki egészségi állapotát és annak a sérelemmel okozati összefüggésben⁵⁹ történt változását, a nem vagyoni hátrány átmeneti, tartós vagy maradandó jellegét,⁶⁰ az értékviszonyok változását, a jogsértés súlyát, ismétlődő jellegét, a felróhatóság mértékét, a jogsértésnek a sérelmet szenvedett személyére, környezetére gyakorolt hatását.

A munkáltató a Pp. 265. §-a alapján ellenbizonyítással élhet. Emellett bizonyíthatja az Mt. 167. § rendelkezéseiben írt – kármegosztást a jogintézmény jellegénél fogva nem eredményező,⁶¹ de a mérték körében értékelendő – sértetti vétkes magatartást,⁶² a kárenyhítési kötelezettség elmulasztását, valamint a vagyoni helyzetet vagy a jogsérelem utáni teljesített következményeket.

6. Az összecszerúségre ható tényezők a bírói esetjogban

A Fővárosi Ítélőtábla kimondta, hogy a sérelemdíj mértékének meghatározása során figyelemmel kell lenni arra, hogy az valóságos elégtételt nyújtson a személyiségi jogsértéssel okozott hátrány, sérelem kielégítésére (kompenzáció), ugyanakkor a jogsértés szankcionálására is alkalmas legyen (magánjogi büntetés). A vagyoni elégtétel a sérelmet szenvedett félben a jogsértő magatartás miatt keletkezett szubjektív hiányérzet csökkentésére szolgál, egyúttal magában foglalja a jogsértés társadalmi elítélését is.⁶³

A Győri Ítélőtábla szerint a figyelembe veendő kritériumoknál a jogsértés súlyosságán, a jogsértéssel okozott sérelmen, a kellő visszatartó hatáson, a felek anyagi helyzetének vizsgálatán és a sérelmet szenvedett személyén túl a sérelemdíj reparatív és punitív funkcióját,⁶⁴ a károkozaskori értékviszonyokat⁶⁵ és az ítélelhozatali értékviszonyokat⁶⁶ kell vizsgálni.

A Pécsi Ítélőtábla a köztudomású tények doktrínájának alkalmazásával kimondta, hogy – egyéb értékelhető peradat hiányában – az általános élettapasztalatra támasz-

⁵⁸ Kúria Mfv. X. 10007/2020/6.

⁵⁹ Kúria Mfv. I. 10.572/2017/7.

⁶⁰ Kúria Mfv. X. 10084/2020/4.

⁶¹ Kúria Mfv. X. 10.064/2020/4.

⁶² Kúria Mfv. X. 10.169/2020/4., Mfv. X. 10.107/2020/6.

⁶³ A Fővárosi Ítélőtábla Polgári Kollégiuma 1/2013. (VI. 17.) számú határozatával elfogadott kollégiumi véleménye a nem vagyoni kártérítés/sérelemdíj megtérítése iránti követelések elbírálásának a polgári perben felmerülő egyes kérdéseiről.

⁶⁴ Pf.I.20168/2015/3/I.

⁶⁵ Pf.I.20168/2015/3/I.

⁶⁶ Pf.I.20168/2015/3/I.

kodva állást foglalhat a bíróság az adott személyiségi jogsértés által a jogaiban sérített félnek okozott hátrány bekövetkezéséről és mértékéről.⁶⁷

Mindezek alapján a „*sérelemdíj az emberi személyiség értékminősége változásának kompenzálása, amely akkor állapítható meg, ha a személyiségre jellemző helyzet a korábbiakhoz képest hátrányosan változik meg*”.⁶⁸

Amint arról korábban már volt szó, a jogszabályok nem taxatív módon határozzák meg azokat a szempontokat, amelyeket a bíróságnak a sérelemdíj mértékének a megállapításánál értékelnie kell. Kritérium lehet a jogsértés súlya, ismétlődő jellege, a felróhatóság mértéke, a jogsértésnek a sértettre és a környezetére gyakorolt hatása. Ezeknek a szempontoknak a két alapfunkcióhoz való viszonya nem határolható el élesen egymástól. A bíróságok ítéleteiben gyakran fellelhető a kettős funkcióra való hivatkozás,⁶⁹ az viszont már ritkábban kerül kifejtésre, hogy az adott ügyben voltak-e, s ha igen, melyek voltak azok a konkrét körülmények, amelyeket a bíróság a kompenzációs, illetve a büntető funkció érvényesülése érdekében vett számításba a sérelemdíj összegének a meghatározásakor.

A fenti jogirodalmi álláspontok ellenére vannak olyan ítéletek, amelyek szerint amennyiben a bűncselekményt is megvalósító, személyiségi jogot sértő magatartás miatt megtörtént a jogsértő személy büntetőjogi felelősségre vonása, a büntetési cél figyelembevételével a sérelemdíj összegének meghatározása során a kétszeres értékelés tilalmába (ne bis in idem) ütközne, ezért ilyen esetben kizárólag a kompenzációs cél szem előtt tartásával határozható meg a felperes javára megítélhető sérelemdíj mértéke.⁷⁰

Balesetből vagy foglalkozási megbetegedésből eredő testi sérülés, egészségkárosodás miatti személyiségi jogsértésre alapított sérelemdíj iránti igényeket elbíráló ítéletekből az tűnik ki, hogy a bíróság az ilyen ügyekben a sérelemdíj mértékének a meghatározásakor főszabályként azt vizsgálja, milyen összeg alkalmas a sértettet ért nem vagyoni hátrányok kompenzálására,⁷¹ figyelembe véve a sértett életkörülményeit.⁷²

A sérelemdíj magánjogi szankció, ezért elsődleges funkciója a jogsértés vagyoni elégtétellel⁷³ történő közvetett kompenzációja és csak másodlagosan a magánjogi büntetés.⁷⁴ A bírói gyakorlat ezért követi azt az álláspontot, amely szerint ha a nem vagyoni sérelem kompenzálására nincs szükség, a sérelemdíj pusztán magánjogi büntetésként való alkalmazása nem helyeselhető.⁷⁵

Az egyes tényállási elemeknél nem választható el egyértelműen, hogy a jogintézmény melyik funkciója alapján történik a személyi, tárgyi körülmény figyelembevételével.⁷⁶ De azt vizsgálhatjuk, hogy melyik funkció kap hangsúlyosabb szerepet. Így a

⁶⁷ BDT2016. 3519.

⁶⁸ Kúria Mfv.II.10.237/2019/4.

⁶⁹ PJD2016.2., BDT2018. 3821., BDT2018. 3880., BDT2018. 3917.

⁷⁰ BDT2019. 4063., BDT2019. 4015.

⁷¹ BDT2019. 3961.

⁷² Kúria Mfv. X. 10.311/2019/6.

⁷³ Kúria Mfv. X. 10.115/2020/7.

⁷⁴ Kúria Mfv. X. 10.161/2020/8.

⁷⁵ Fővárosi Ítéltábla 32.Pf.21.106/2016/7-II.

⁷⁶ Kúria Mfv. X. 10.179/2020/9.

kompenzációs hatás körében a jogsértésnek a sértettre és környezetére gyakorolt hatása, a felek vagyoni viszonyai is vizsgálандók.⁷⁷

A magánjogi büntetési funkció érvényesülése mentén értékelendő a jogsértés súlya körében a testi épség, egészség sérelme,⁷⁸ a jogsértés tartóssága,⁷⁹ ismétlődő jellege⁸⁰ vonatkozásában a kereső-, illetve munkaképtelenség,⁸¹ valamint a többszöri jogsértés ténye.⁸² Vizsgálандó továbbá a károkozó felróhatóságának mértéke, amely a munkajogi perekben is magasabb összeget indokolhat.⁸³ A jogsértésnek a sértettre és környezetére gyakorolt hatása körében a hasonló jogsértések megelőzése is figyelembe veendő, ezért a sérelemdíj-fizetésre kötelezett vagyoni viszonyai is vizsgálандók.⁸⁴

7. A bagatell ügyek bírói esetjoga

A bagatell perekben vagy bekövetkezik a személyiségi jogi sérelem,⁸⁵ azonban a sérelemhez olyan immateriális hátrány társul, amely csekély súlyú és a jogsértés is csekély mértékű, vagy a személyiségi jogot nem sértő érdeksérelem következik be. Álláspontom szerint a bagatell ügyekhez tartoznak azok az esetek is, amelyekben a munkavállaló a keresetben bagatell mértékű igényt kíván érvényesíteni személyiségi jogi sérelme miatt. Mindhárom esetcsoportnál azt állapíthatjuk meg, hogy az ilyen esetekben nem járhat a sérelemdíj, nem merülhet fel a sérelemdíj mint jogvédelmi eszköz alkalmazása, mégpedig azért nem, mert a jogintézmény funkcióját a marasztalási összeg mértéke alapján nem töltheti be.

A jogsértés tényének bizonyítása esetén a munkáltató az immateriális hátrány vélelmével szemben bizonyíthatja, hogy a személyiségi jogsértéssel a munkavállalót nem érte olyan nem vagyoni hátrány, amely sérelemdíjat indokolna. Ilyen lehet akár a hátrány teljes hiánya, de annak bagatell jellege is.⁸⁶

A Kúria kifejtette, hogy a sérelemdíj megítéléséhez elengedhetetlen olyan mértékű nem vagyoni hátrány megléte, amelynek kompenzálására, illetve a preventív céljának elérésére a sérelemdíj kiszabása alkalmas. Mindez azt jelenti, hogy a személyiségi jogsértés megállapítása mellett is elutasítandó a sérelemdíj iránti kereset akkor, ha a sérelmet szenvedett felet nem érte olyan nem vagyoni sérelem, amely sérelemdíj megítélésére adhatna alapot.⁸⁷

⁷⁷ BH2019. 268., BH2020. 48., BH2021. 143.

⁷⁸ BDT2019. 4041., BH2019. 118., BH2020. 238., BH2017. 348.

⁷⁹ Kúria Mfv. I. 10.290/2019/3.

⁸⁰ Kúria Mfv. III. 10.662/2017/4.

⁸¹ EBH2000.313., BH2018. 93.

⁸² BH2020. 235.

⁸³ EBH2019. M.1., BH2021. 49.

⁸⁴ BH2019. 268., BH2020. 48., BH2021. 143.

⁸⁵ BDT2017.3657.

⁸⁶ Szegedi Ítéltábla Mf. 40.006/2020/7., Fővárosi Törvényszék P. 20.314/2019/23., Debreceni Ítéltábla Pf. 20.516/2019/5.

⁸⁷ BH2016. 241.

A személyiségi jog megsértésére alapított kereset esetén a felperesnek a Debreceni Ítéltábla határozata szerint is meg kell jelölnie azt a konkrét nem vagyoni sérelmet (immateriális hátrányt, jogsértést), amely őt az állított jogsértő magatartás következtében érte. Az adott ügy egyedi tényállása alapján a bíróság úgy is dönthet, hogy a személyiségi jog sérelmének kiegyenlítéséhez sérelemdíj alkalmazása szükségtelen.⁸⁸

A Szegedi Ítéltábla egy határozatában kiemelte továbbá, hogy nem indokolt a sérelemdíjban való marasztalás akkor sem, ha a sérelemdíjra okot adó nem vagyoni hátrány nem olyan fokú, amely kompenzációt, és egyúttal magánjogi, preventív jellegű büntetést igényel.⁸⁹

A sérelemdíjjal kapcsolatos bírói gyakorlat értelmében az úgynevezett bagatell igények esetében nem indokolt a sérelemdíjban való marasztalás, hiszen a sérelemdíjra okot adó nem vagyoni hátránynak olyan fokúnak kell lennie, amely kompenzációt és magánjogi büntetést igényel. A munkáltató részéről jogsértő magatartás a Mikulás-szereppel összefüggésben az irányadó bírói gyakorlat szerint önmagában nem elegendő a sérelemdíj megítéléséhez.⁹⁰

Az immateriális hátrány és a jogsértés is csekély súlyú volt például, amikor jegyellenőrzés során a felperes továbbhaladásának megakadályozása végett a jegyellenőr kitette a kezét, és abba ütközött a felperes frissen mütött hasa. A mindennapi élettel, kockázatokkal együtt járó, kisebb kellemetlenségek, bagatell esetek, az egyén tevékenységének kisebb mértékű akadályozása nem értékelhető a személyiség lényeges vonásába való beavatkozásként, személyiségi jogsértést ezek a magatartások nem alapoznak meg.⁹¹ Szintén csekély súlyú volt a jogsértés abban az esetben, amikor az orvos egy rákszűrést követően a felperessel azt közölte, hogy annak eredményéről egy héten belül értesíti őt, azonban a rákszűrés időpontjában átadott vizsgálati lelet rosszindulatú daganatra utaló bejegyzést tartalmazott. A felperes megkeresésére az orvos közölte, hogy a lelet elírást tartalmaz. A felperest ténylegesen lelkiileg megviselte a téves diagnózis, azonban a feszült lelkiállapot egy napnál rövidebb ideig állt fenn (a lelet elolvasásától a kezelőorvos tájékoztatásáig), azaz az ezen időszakbeli hátrány olyan bagatell, rövid ideig tartó volt, hogy nem indokolta a sérelemdíjban való marasztalást.⁹² Amennyiben a hivatalos levelet a címzett beazonosításához bontotta fel a jogsértő, mert több azonos nevű felperes volt, akkor azt kell vizsgálni, hogy az adott eset a személyiségi jog tartalmához képest alkalmas-e a jogsértésre. Amennyiben alkalmatlan arra, hogy felperes személyisége sérelmet szenvedjen, akkor a sérelemdíj iránti követelés alaptalan.⁹³

A bagatell ügyek közé sorolta a bíróság azt az esetet is, amelyben két személy tudomást szerzett a felperessel szemben jogszerűen indult végrehajtási eljárás tényéről. A bíróság kimondta, hogy ez a körülmény a felperesre nézve olyan csekély mértékű hátrányt jelentett, hogy amellet a sérelemdíj intézményének sem kompen-

⁸⁸ PJD 2016. 1.

⁸⁹ BDT2017.3657.

⁹⁰ Fővárosi Ítéltábla 2.Mf.31.200/2020/10., BH2016. 241., PJD 2016.14.

⁹¹ Pfv.IV.21.975/2017/5.

⁹² Szegedi Ítéltábla Pf.I.20.164/2016/4.

⁹³ Győri Ítéltábla Pf.III.20.185/2018/3.

záló, sem preventív céllal történő alkalmazása nem szükséges.⁹⁴ Bagatell ügynek minősítette a bíróság azt az esetet is, amikor nagy nyilvánosság előtt az alperes – tévesen – az egy évvel korábbi külföldi útjának költségei miatt felelősségre vonta a felperest. Köztudomásúnak minősülő tény volt, hogy a felperes – nem az alperes által említett időpontban, hanem a korábbi években – valóban többször volt külföldön. Az alperesnek az utazás időpontjával kapcsolatos tévedését csupán gondatlanság idézte elő, amelynek tükrében a felperest nem érte olyan nem vagyoni hátrány, amelyért sérelemdíjat követelhetne.⁹⁵

8. Összegzés

A nemzetközi kitekintés és a hazai bírói gyakorlat is azt támasztja alá, hogy a munkaügyi perekben a sérelemdíj jogalapjának fennállása esetén az alkalmazandó szankció mértékét a jogintézmény közvetett kompenzáló, elégtételt adó és magánjogi büntetést, prevenciót szolgáló funkciói határozzák meg. A polgári joghoz képest a munkajogban a hangsúly minden esetben a kompenzációra tevődik. Álláspontom szerint a hierarchikus és tartós jogviszony jellegére, a munkáltató objektív felelősségére és a biztonságos munkavégzési körülmények biztosításának kötelezettségére tekintettel a preventív funkció figyelembevétele átgondolandó. A munkáltatói oldal sokszínűsége azonban nem teszi egyértelművé, hogy a preventív funkció mindenképp kiemelt szerepet kapjon az alkalmazott mérték meghatározásában. A közfoglalkoztatottakat nem tartalmazó, teljes munkaidőben alkalmazott munkavállalói létszám Magyarországon 2019-ben 3 025 400 fő, míg 2020-ban 2 869 100 fő volt,⁹⁶ amire körülbelül 50 nagyvállalat és számos mikro-, kis- és középvállalat jut. Így az Alaptörvényben is rögzített, az egészséget, biztonságot és méltóságot tiszteletben tartó munkafeltételekhez való munkavállalói jog hatékony érvényesülése érdekében alkalmazható a preventív funkció, azonban a munkáltatók különböző piaci részesevése, gazdasági potenciálja miatt e funkció szerinti mérték meghatározás álláspontom szerint jelenleg háttérbe szorul.

Magyarországon az elemzett bírói joggyakorlat alapján megállapíthatjuk, hogy nem automatikus a sérelemdíjban történő marasztalás – mégpedig annak ellenére nem az, hogy az immateriális hátrány (jogsértés) bizonyítását sem a jogszabály, sem a bírói gyakorlat nem várja el. A munkaügyi perekben a munkavállaló bizonyítja a személyiségi jogának munkavisztonnyal összefüggésben történő megsértését, míg az alperes ellenbizonyítással élhet. A felperes sikeres bizonyítása ellenére sem jár sérelemdíj, ha a sérelemhez olyan immateriális hátrány társul, amely csekély súlyú és a jogsértés is csekély mértékű, vagy a személyiségi jogot nem sértő érdeksérelem következik be, továbbá amennyiben bagatell mértékű igénymegjelölés történik. Mindhárom esetszoportnál azt állapíthatjuk meg, hogy a sérelemdíj jogintézmény kompenzáló és preventív funkciója nem valósul meg.

⁹⁴ Fővárosi Ítéletábla 5.Pf.21.425/2016/15/II.

⁹⁵ Debreceni Ítéletábla Pf.I.20.584/2018/5.

⁹⁶ KSH (STADAT) Főbb kereseti adatok – munkáltatók teljes körénél (2019–2020) – Frissítve: 2021. 03. 31. http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_qi080b.html (2021. 08. 04.).

A sérelemdíj mértékénél az Mt. a Ptk. 2:52. § (3) bekezdésében írtakat a munkajogi kárfelelősség tükrében veszi figyelembe, ezt a munkajogi bírói gyakorlat – a fent említett jogesetek alapján – megerősíti. A sérelemdíj mértékére ható körülmények vizsgálata során álláspontom szerint szükséges mind az objektív, mind a szubjektív elemeket is vizsgálni, értékelni. A mértéket meghatározó mérlegelési módszer ugyanis nem csupán szabadságot ad, hanem magasabb szintű felelősséget ró a döntést hozóra. Ahhoz, hogy a körülményeket teljeskörűen számba lehessen venni és ezt követően súlyozni, indokolt azok funkció szerinti megbontása. Mindezzel a sérelemdíj mértéke időtállóan, a jogbiztonság elvárását kielégítően válik meghatározhatóvá, arra is tekintettel, hogy a személyiségi jogok sokszínűsége és az egyedi körülmények különbözősége az előre történő pontos meghatározást nem teszi lehetővé.⁹⁷ Értékelésre kerülhetnek a köztudomású pozitív tények (például a fájdalom, a gyógytartam) és negatív tények (a várható élettartam megrövidülése, a mozgáskorlátozottság), valamint a szubjektív pozitív tények (családi és lelki állapot) és negatív tények (az elmaradt életöröm, a szabadidős tevékenységek korlátozottsága). A sérelemdíj mértékét akként kell meghatározni, hogy a sértett közrehatása mellett sincs helye kármegosztásnak, azonban figyelemmel kell lenni a mértéktartásra és a méltányosságra is.⁹⁸

Álláspontom szerint a bírói gyakorlat követi azt az elvárást, amely szerint az élet vele járó kockázata nem jelent személyiségi jogi jogsérelmet, azonban még nem kristályosodott ki, hogy milyen összegnél húzandó meg az a határ, amely bagatell mértéknek minősülése folytán a kereset jogerős elutasítását eredményezi. Ennek meghatározását a bírói joggyakorlat segíti majd elő, amely a fenti elvek (az eset összes körülményei, mértéktartás, méltányosság) mellett a sérelemdíj funkcióit is figyelembe veszi.

⁹⁷ Osztovits András (szerk.): *A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja. I. kötet.* Opten, Budapest, 2014, 343.

⁹⁸ KRAJECZ Laura: A munkavállalók személyiségi jogainak védelme, különös tekintettel a sérelemdíjra. *Munkajog*, 2019/4, 63.